

การพัฒนาแบบจำลองพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
Development of an Educational Quality Development Model
for Small Schools in Northeastern Thailand

ภัทรพร บรรลือทรัพย์

ACADEMIC JOURNAL

UTTARADIT RAJABHAT UNIVERSITY
<http://research.uru.ac.th>

การพัฒนาแบบจำลองพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Development of an Educational Quality Development Model
for Small Schools in Northeastern Thailand

ภัทรพร บรรลือทรัพย์*

สุธิตา หอวัฒนกุล**

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบจำลองพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบจำลองพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดเล็ก ผู้เชี่ยวชาญระดับผู้ปฏิบัติงาน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเครื่องมือที่ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่า F-test ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาแบบจำลองพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีองค์ประกอบ 3 ตอน คือตอนที่ 1 บทนำ ตอนที่ 2 รายละเอียดแบบจำลองพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก เป็นรูปแบบ STAND Model ประกอบด้วยคำ 5 คำ คือ มาตรฐาน Standards : S , การสร้างทีมงาน Teamwork : T , การทำให้โรงเรียนประสบผลสำเร็จ Achievements : A , การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม Network : N และ ผู้อำนวยการ Director : D สำหรับ ตอนที่ 3 คือ เงื่อนไขการนำรูปแบบการศึกษาไปใช้

คำสำคัญ : แบบจำลอง/การพัฒนาแบบจำลอง/คุณภาพการศึกษา

* หลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Abstract

The research in titled “Development of an Educational Quality development Model for Small Schools in Northeastern Thailand” The general objective of the research was to develop an educational quality development. The sample was the school director , the school Board And Director of the Office of primary education In the Northeast, and the tools are Depth interview questionnaire and analyzed by percentage, mean F-test The founded of the research were : the factors input , processes and systems to create a corporate in organization focused on quality. Comparison Results find a school Number of Students and a number personnel were different Development of an Educational Quality development Model for Small Schools was the third chapter The first was Introduction the seconded was details the Educational Quality Development Model for Small Schools were STAND Model contains the fifth word was Standards: S, team building Teamwork: T, Achievements: A, networking and participation Network: N and Director: D As for the third condition was the Improving the quality of education Model to use in the small schools.

Keywords : Model /development model / Development of an educational quality.

บทนำ

สังคมโลกปัจจุบันเป็นสังคมแห่งข้อมูลข่าวสารและสารสนเทศและกำลังจะปรับเปลี่ยนเป็นสังคมฐานความรู้ ประเทศต่างๆ ทั่วโลกได้หันมาพัฒนาการศึกษาของตนเองมุ่งไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ ประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน มีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยมุ่งหวังให้สังคมไทยเป็นสังคมคุณภาพ เป็นสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน และมุ่งหวังให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ที่สร้างโอกาสให้คนไทยทุกคนคิดเป็น ทำเป็นมีเหตุผล สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลง สามารถส่งสมทุนทางปัญญา เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศอย่างรู้ทันโลก (สมพิศ โห้งาม. 2549 : 35) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติในมาตรา 49 ไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” (ราชกิจจานุเบกษา, 2550 : 48) ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.

2553 กำหนดให้สถานศึกษามีหน้าที่จัดการศึกษา ตามความในมาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มาตรา 24 แนวทางการจัดการศึกษาบัญญัติไว้ว่า “สถานศึกษาต้องส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและการอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้” และมาตรา 30 บัญญัติไว้ว่า “ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ”

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีภารกิจหลักในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร เพื่อพัฒนาเด็กในวัยเรียนทุกคนให้มีคุณภาพมาตรฐาน เป็นคนดี คนเก่งและอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ปีการศึกษา 2558 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 14,691 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 44.31 ของจำนวนโรงเรียนทั้งหมด ซึ่งมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี อันเป็นผลมาจากอัตราการเกิดลดลง และความนิยมของผู้ปกครองที่ต้องการส่งบุตรหลานไปโรงเรียนในเมือง การมีโรงเรียนขนาดเล็กจำนวนมากดังกล่าวทำให้การจัดการศึกษาไม่สามารถสะท้อนคุณภาพและประสิทธิภาพได้ดีเพียงพอ กล่าวคือ จำนวนโรงเรียนขนาดเล็กร้อยละ 44.31 ให้บริการนักเรียนได้เพียง 979,456 คน ประมาณร้อยละ 10 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ส่งผลให้มีอัตราครูต่อนักเรียนค่อนข้างต่ำ อัตราครูต่อนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กโดยรวมเฉลี่ย 1 ต่อ 12.46 ทำให้มีค่าใช้จ่ายด้านเงินเดือนครูสูง ขณะที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอยู่ในเกณฑ์ต่ำ การดำเนินการบริหารจัดการศึกษา พบว่าโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ประสบปัญหาด้านประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน เพราะครูสอนไม่ครบชั้น ขาดวัสดุอุปกรณ์การศึกษาและขาดแคลนงบประมาณ เนื่องจากจำนวนนักเรียนน้อย งบประมาณในการพัฒนาไม่เพียงพอทำให้ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนโดยรวม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558 : 48)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีโรงเรียนขนาดเล็กซึ่งมีนักเรียนตั้งแต่120 คนลงมา โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี จำนวน 6,954 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 28.13 จากจำนวนโรงเรียนทั้งหมดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีครูสอนไม่ครบชั้น คิดเป็นร้อยละ 69.84 ส่งผลทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ จากผลการประเมินคุณภาพนักเรียนในปีการศึกษา 2557 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ได้คะแนนเฉลี่ยทั้ง 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ (ภาษาไทย คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์) ร้อยละ 47.31 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้คะแนนรวมเฉลี่ยทั้ง 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้ (ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และภาษาอังกฤษ) ร้อยละ 43.94 และจากการศึกษาสภาพปัญหาของโรงเรียนขนาดเล็กที่ผ่านมาใน

4 ด้านคือ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคลและด้านการบริหารทั่วไป พบว่า ในแต่ละด้านมีสภาพปัญหาโดยสรุป ดังนี้คือ (1). ปัญหาด้านการบริหารงานวิชาการ (2) ปัญหาด้านการบริหารงบประมาณ (3) ปัญหาด้านการบริหารงานบุคคล และ (4) ปัญหาด้านการบริหารทั่วไป (สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน , 2558 : 58)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว สรุปได้ว่า โรงเรียนขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือคุณภาพของโรงเรียนไม่เป็นที่น่าพอใจ ทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณภาพด้านมาตรฐานการศึกษา ซึ่งสาเหตุหลักของปัญหาดังกล่าวเกิดจากโรงเรียนขาดปัจจัยความพร้อม ชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องไม่มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา รวมทั้งการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอนที่ไม่มีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการที่ส่งเสริมคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก โดยนำแนวคิดที่ว่า รูปแบบการบริหารจัดการที่ส่งเสริมคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กเป็นรูปแบบที่มีรูปแบบย่อยให้โรงเรียนขนาดเล็กเลือกใช้ตามสภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียน เป็นกลไกสำคัญที่เสริมสร้างและผลักดันให้กระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น การพัฒนาประสิทธิภาพของโรงเรียนให้เป็นระบบ จำเป็นต้องพิจารณาปัจจัยทางการศึกษาต่างๆ ได้แก่ บุคลากร งบประมาณ การบริหารจัดการ วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยี ที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งผลที่เกิดขึ้นต่อคุณลักษณะของนักเรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญและแนวโน้มของปัญหาการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาในระดับขั้นพื้นฐาน จึงสนใจศึกษาที่จะสร้างและพัฒนาแบบจำลองในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็ก และความสัมพันธ์ของปัจจัยเหล่านั้น เพื่อนำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาประสิทธิภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก และนำไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดนโยบายและแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพของโรงเรียนขนาดเล็กต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. จุดประสงค์ทั่วไป

เพื่อพัฒนาแบบจำลองพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. จุดประสงค์เฉพาะ

2.1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.2. เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.3. เพื่อสร้างและพัฒนาแบบจำลองพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mix method Research) คือ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ขอบเขตการวิจัย

1 ขอบเขตการวิจัยเชิงปริมาณ

1.1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร ประชากรคือผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีการศึกษา 2557 จำนวน 6,954 โรงเรียน

2) กลุ่มตัวอย่าง ผู้อำนวยการสถานศึกษาขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 574 คน สุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของทาโร ยามาเน่ (Yamane) ที่ใช้ค่าความคลาดเคลื่อน 4 % (Taro Yamane(1973 : 65)

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมาจากการศึกษาแนวความคิดทฤษฎี เอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.3 การสร้างเครื่องมือ การสร้างและการหาคุณภาพของแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้ (1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อกำหนดกรอบประเด็นข้อคำถามในแบบสอบถาม (2) กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการในการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก ในด้านการประกันคุณภาพการศึกษาด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา (3) ยกร่างแบบสอบถามตามกรอบเนื้อหาที่กำหนด (4) นำร่างแบบสอบถาม เสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.80 (5) นำแบบสอบถามไปปรับปรุงแก้ไขภาษา ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และจัดเตรียมแบบสอบถามเพื่อนำไปทดลองใช้ (Try out) ต่อไป (6) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try out) และ(7) นำแบบสอบถามมาปรับปรุง

แก้ไขอีกครั้ง แล้วจัดพิมพ์เป็นฉบับจริง เพื่อนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540 : 35)

1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์และเก็บรวบรวมการตอบรับทางไปรษณีย์ด้วยตัวผู้วิจัยเอง

1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กโดยคำนวณหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

1.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล (1) ค่าร้อยละ (Percentage) (2) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (3) ค่า t-test (4) ค่า F-test

2 ขอบเขตการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการวิจัยโดยเริ่มศึกษาจากข้อมูลเอกสารต่างๆ(Documentary Research)เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กกระตักกว้างทั้งในและต่างประเทศจากนั้นจะเจาะลึกลงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 20 จังหวัด โดยจะสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – depth Interview)

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 61 คน (ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจังหวัด 20 จังหวัด มีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 61 เขตพื้นที่)

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมี จำนวน 20 จังหวัด จึงใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เฉพาะ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 1 ของแต่ละจังหวัด จำนวน 20 คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและวิธีการเข้าภาคสนาม การศึกษาภาคสนามใช้แบบสัมภาษณ์ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview)

2.3 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างและการหาคุณภาพของประเด็นการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้ (1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อกำหนดกรอบประเด็นข้อคำถามในการสัมภาษณ์ (2) กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาในด้านกระบวนการประกันคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก ปัญหาอุปสรรค ปัจจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการประกันคุณภาพการศึกษา (3) ยกร่างประเด็นการสัมภาษณ์ตามกรอบเนื้อหาที่กำหนด (4) นำร่างประเด็นการสัมภาษณ์เสนอ

ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และ (5) ปรับปรุงประเด็นการสัมภาษณ์ ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จัดพิมพ์เป็นฉบับที่สมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการสัมภาษณ์ต่อไป

2.4 วิธีการดำเนินการรวบรวมข้อมูล

วิธีการเข้าเก็บและรวบรวมข้อมูลภาคสนามของผู้วิจัยมีขั้นตอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอน คือ (1) การเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (2) การแนะนำตัว (3) การสร้างความสัมพันธ์ (4) การเริ่มสัมภาษณ์ และ (5) การสัมภาษณ์

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา จากการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้วิจัยดำเนินการตามหลักแนวคิดของ Miles and Huberman (1984) ดังนี้ (1) การลดทอนข้อมูล (Data reduction) (2) จัดระเบียบข้อมูล (Data display) (3) การหาข้อสรุปและการตีความ (Conclusion interpretation)

3 ขอบเขตการวิจัยแบบผสมผสานเพื่อสร้างแบบจำลองพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

โดยผู้วิจัยใช้ข้อมูลการวิจัยในการร่างรูปแบบ จำนวน 3 ส่วน คือ

ข้อมูลส่วนที่ 1 เอกสารที่เกี่ยวกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาที่จำเป็นในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา กระบวนการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล แนวคิดของโครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาขนาดเล็กและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลส่วนที่ 2 ข้อมูลที่เป็นผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากการเก็บข้อมูลการตอบแบบสอบถามของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ข้อมูลส่วนที่ 3 ข้อมูลที่เป็นข้อมูลภาคสนามในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ผ่านกระบวนการสร้างและพัฒนาแบบฉบับร่างแล้วตรวจสอบโดยผ่านการพิจารณารูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญโดยวิธีการสนทนากลุ่ม

3.1 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยการสร้างและการหาคุณภาพของประเด็นการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้ (1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและพัฒนาแบบการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อกำหนดกรอบประเด็นข้อคำถามในประเด็นสนทนากลุ่ม (2) กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบ (3) ยกร่างประเด็นการสนทนากลุ่มตามกรอบเนื้อหาที่กำหนด (4) นำร่างประเด็นการ

สนทนากลุ่มเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) (5) ปรับปรุงประเด็นการสนทนากลุ่ม ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จัดพิมพ์เป็นฉบับที่สมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการสนทนากลุ่มต่อไป

3.2 วิธีการดำเนินการรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามของผู้วิจัยมีขั้นตอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอน คือ (1) การเลือกผู้เชี่ยวชาญที่ร่วมพิจารณาเครื่องมือ (2) การแนะนำตัว (3) การสร้างความสัมพันธ์ (4) การเข้าสู่กระบวนการสนทนากลุ่ม และ (5) การสนทนากลุ่ม

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) จากการผลสนทนากลุ่มผู้วิจัยดำเนินการตามหลักแนวคิดของ Miles and Huberman (1984) ดังนี้ (1) การลดทอนข้อมูล (Data reduction) (2) จัดระเบียบข้อมูล (Data display) (3) การหาข้อสรุปและการตีความ (Conclusion interpretation) เพื่อหาลักษณะร่วม (Common Conclusion) และนำเสนอในรูปของความเรียง และถอดเทปจากบทสนทนา มาจัดพิมพ์เป็นข้อความที่เป็นประเด็นสำคัญในการปรับปรุงพัฒนาแบบจำลองการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก

ผลการวิจัย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความรู้ของบุคลากร ปรัชญาวิสัยทัศน์ขององค์กร ปัจจัยกระบวนการและการสร้างระบบ คือ บรรยากาศองค์กร การทำงานที่เน้นคุณภาพ ผลการเปรียบเทียบ พบว่า อายุในการก่อตั้งโรงเรียน จำนวนนักเรียน และจำนวนบุคลากรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 แบบจำลองพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กฉบับสมบูรณ์ กำหนดเป็นแบบจำลอง STAND Model โดยมีองค์ประกอบ 3 ตอน โดยมีรายละเอียดในแต่ละตอนคือ

ตอนที่ 1 บทนำ กล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก

ตอนที่ 2 รายละเอียดแบบจำลองพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก STAND Model ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

1. แนวคิดและหลักการของแบบจำลองพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กมีกระบวนการและวิธีการดำเนินการพัฒนาแบบจำลอง 3 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการสร้างแบบจำลอง ขั้นตอนที่ 2 การร่างแบบจำลองพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบและยืนยันแบบจำลอง

2. ยุทธศาสตร์ของแนวทางการนำแบบจำลองพัฒนาคุณภาพการศึกษาไปใช้ในโรงเรียนขนาดเล็ก ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก 4 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาระบบวางแผนและการบริหารจัดการ ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาระบบการเรียนการสอนและการประกันคุณภาพการศึกษา ยุทธศาสตร์ที่ 3 เสริมสร้างความพร้อมและความเข้มแข็งของโรงเรียนและ ยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา

3. คุณลักษณะของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีคุณภาพ

3.1 ผู้อำนวยการสถานศึกษา (Director) ต้องวางระบบการบริหารจัดการสถานศึกษาที่เป็นระดับนโยบายตั้งแต่ระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาโดยผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (Director of Education Service Area) และการวางแผนระบบบริหารจัดการที่ดีมีคุณภาพ ให้เป็นไปตามระบบที่ได้วางแผน

3.2 สถานศึกษาต้องจัดการศึกษาได้คุณภาพมาตรฐาน (Standards) ปฏิรูปการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น แข่งขันได้ในระดับสากล ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานชาติ สามารถพัฒนาสู่มาตรฐานสากล บนพื้นฐานความเป็นไทยจัดบรรยากาศการเรียนรู้ เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน และมีความเป็นประชาธิปไตย

3.3 โรงเรียนขนาดเล็กที่มีคุณภาพมาตรฐาน (Standards) เป็นที่ยอมรับศรัทธาของนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เป็นแบบอย่างการจัดการศึกษาให้โรงเรียนอื่นได้

3.4 มีการบริหารงานประสบผลสำเร็จ (Achievements) และมีความเข้มแข็งทางวิชาการสามารถเป็นต้นแบบ เป็นแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนช่วยเหลือ พัฒนาชุมชน และเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน มีผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เข้มแข็ง และเน้นการมีส่วนร่วม ของทีมงาน (Teamwork)

3.5 การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม(Network Building and Participatory) มีกระบวนการวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีสื่อและเทคโนโลยีทันสมัยและเพียงพอ เป็นระบบเครือข่ายและเอื้อต่อการจัดการเรียนรู้

3.6 เป็นต้นแบบให้สถานศึกษาอื่น ๆ นำนวัตกรรมทางการศึกษาที่ทันสมัยไปพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน (Standards) ลักษณะทางกายภาพของโรงเรียนได้มาตรฐาน (Standards) และเหมาะสมต่อการพัฒนาชีวิตของนักเรียน

4. แบบจำลองพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กดังมีรายละเอียดคุณลักษณะของแบบจำลองดังต่อไปนี้คือ

1. การดำเนินการบริหารจัดการให้โรงเรียนขนาดเล็กได้คุณภาพตามมาตรฐาน

การศึกษา (Standards : S) แนวคิดที่ควรนำไปใช้ในการบริหารจัดการการบริหารที่ยึดสถานศึกษาเป็นฐาน (School Based Management :SBM และ โรงเรียนต้องดำเนินการให้โรงเรียนได้มาตรฐานการศึกษานั้นโรงเรียนต้องดำเนินการตามระบบประกันคุณภาพการศึกษา โดยใช้วงจรการบริหารที่มีคุณภาพตามแบบจำลอง วงจร PDCA โดยดำเนินการตามกฎกระทรวงว่าด้วยระบบหลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553

2. การสร้างทีมงานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียน (Teamwork : T)

ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่นำหลักการสร้างทีมงานให้มีภาวะผู้นำทางวิชาการเพื่อให้ทีมงานมีความเข้มแข็งในการจัดการศึกษาในโรงเรียน โดยผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้การให้คุณค่าต่อทรัพยากรมนุษย์ (Valuing Human Resources)

3. การบริหารสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ (Achievements : A) การบริหาร

จัดการโรงเรียนขนาดเล็กที่มีข้อจำกัดในหลายด้านนั้น การที่จะให้โรงเรียนประสบผลสำเร็จมีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลนั้น) ต้องบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ Result Based Managements : RBM) ทำให้สถานศึกษาประสบผลสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้

4. การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม (Network Building and Participatory)

กระบวนการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุน

5. ผู้อำนวยการในการบริหารงาน (Director : D) การบริหารจัดการเพื่อให้โรงเรียน

ขนาดเล็กมีคุณภาพได้นั้น ประกอบด้วย ผู้บริหารระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและ ผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดเล็ก

ตอนที่ 3 เงื่อนไขการนำแบบจำลองพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กไปใช้

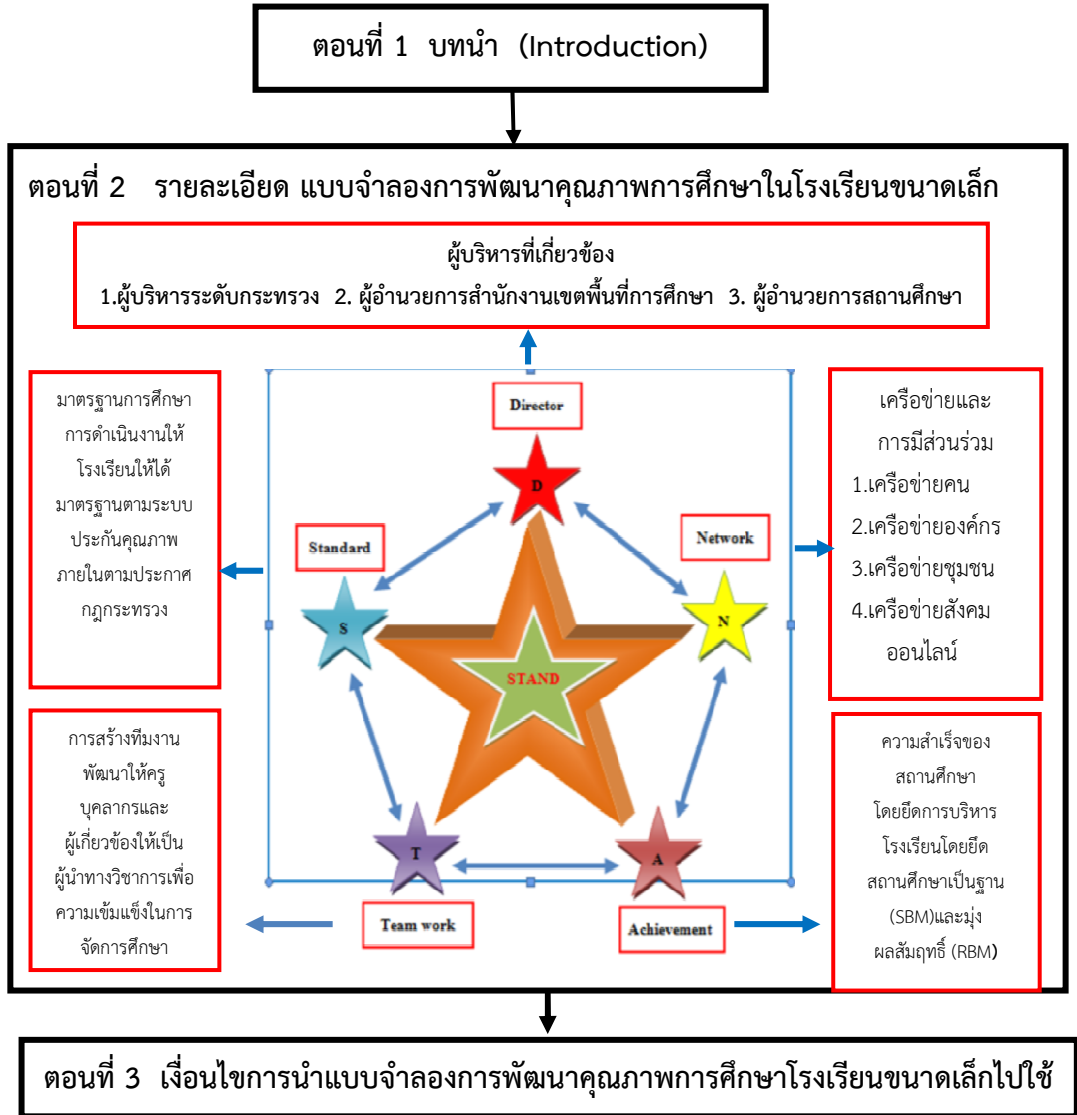
เงื่อนไข การนำแบบจำลองพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กไปใช้ มี เงื่อนไข ดังต่อไปนี้

1. เงื่อนไขภายใน ความสำเร็จของการนำแบบจำลองพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กไปใช้ต้องมีปัจจัยต่างๆ ดังนี้ 1) ด้านผู้บริหารสถานศึกษา 2) ด้านครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. เงื่อนไขภายนอก ที่สำคัญดังนี้ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านการเมืองการปกครอง

3) ด้านสังคมและวัฒนธรรม และ 4) ด้านเทคโนโลยีการศึกษา

รายละเอียดคุณลักษณะของแบบจำลอง STAND โมเดล

ภาพที่ 1 แบบจำลองการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กฉบับสมบูรณ์

สรุปและอภิปรายผล

1. **สรุปผล** การวิจัยสามารถสรุปผลได้ตามวัตถุประสงค์ คือ (1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า ปัจจัยกระบวนการและการสร้างระบบส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงาน (2) ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพการศึกษา พบว่าผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยนำเข้า ปัจจัยกระบวนการและการสร้างระบบของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีอายุ

โรงเรียน จำนวนนักเรียน และจำนวนบุคลากรแตกต่างกัน (3) แบบจำลองพัฒนาคุณภาพการคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือต้องประกอบด้วย 3 ตอน คือตอนที่ 1 บทนำ ตอนที่ 2 รายละเอียด แบบจำลอง STAND Model ประกอบด้วย คำที่เกี่ยวข้อง 5 คำ คือ มาตรฐาน Standards : S การสร้างทีมงาน Teamwork : T , การทำให้โรงเรียนประสบผลสำเร็จ Achievements : A , การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม Network : N และ ผู้อำนวยการ Director : D และตอนที่ 3 เงื่อนไขการนำ แบบจำลองไปใช้

2. อภิปรายผล การพัฒนาแบบจำลองการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กมีกระบวนการในการพัฒนา โดยผ่านผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจสอบแบบจำลอง ต้องมีประเด็นที่สามารถนำไปบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของชัตติยา ด้วงสำราญ (2552) ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก ผลการวิจัยพบว่า (1) องค์ประกอบของรูปแบบ การบริหารเชิงกลยุทธ์สำหรับโรงเรียนขนาดเล็กประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ 1) วางแผนกลยุทธ์ 2) ประเมินกลยุทธ์ของโรงเรียน 3) กำหนดทิศทางของโรงเรียน 4) กำหนดกลยุทธ์โรงเรียน 5) การปฏิบัติตามกลยุทธ์ของโรงเรียน 6) ประเมินกลยุทธ์โรงเรียน (2) รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์สำหรับโรงเรียนขนาดเล็กเป็นรูปแบบที่ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 6 องค์ประกอบ ซึ่งมีความเหมาะสม ถูกต้อง เป็นไปได้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ สอดคล้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎีของการวิจัย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ แจ่ม จันทรวงศ์ (2552) ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายพหุภาคีเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยได้ทำการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ด้านเนื้อหา และการนำรูปแบบไปใช้โดยการสัมมนา โดยผู้ทรงคุณวุฒิและศึกษาผลการใช้รูปแบบฯ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบก่อนนำไปเผยแพร่ประเมิน โดยผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่จัดการเรียนการสอนช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 จำนวน 40 โรงเรียน

ข้อเสนอแนะ

1. การบริหารจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก นั้นควรคำนึงถึงปัจจัยที่ส่งผลในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วยภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความรู้ของบุคลากร ปรัชญาวิสัยทัศน์ขององค์กร บรรยากาศองค์กร การทำงานที่เน้นคุณภาพ ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการสถานศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็กจำเป็นต้องศึกษาปัจจัยเหล่านี้เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้วย

2. ผู้บริหารและครูผู้สอนโรงเรียนขนาดเล็ก ควรให้ความสำคัญกับแบบจำลองที่ได้จากการวิจัย คือ การนำมาตราฐาน มาเป็นส่วนสำคัญในการบริหารจัดการ การบริหารงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ การสร้างทีมงานในสถานศึกษา รวมทั้งใช้เครือข่ายมาช่วยในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับสภาพบริบทของนักเรียน สถานศึกษาและชุมชนเพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาคุณภาพการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
 กัมปนาท วัชรนาคม. (2553). การพัฒนารูปแบบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1-2. ดุษฎีนิพนธ์ กศ.ด.บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
 ชัดติยา ด้วงสำราญ. (2552). รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก. วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
 คัมภีร์ สุดแท้. (2553). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก. ปริญญาานิพนธ์ ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
 แจ่ม จันทรวงศ์.(2552). รูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายพหุภาคีเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
 พวงรัตน์ ทวีรัตน์.(2540). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ และสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน .(2556) รายงานผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
 สมพิศ โห้งาม. (2549) เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนวิชา EA734 การบริหารสถานศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
 Miles and Huberman (1984). *Qualitative Data Analysis: A Sourcebook of New Methods*. California : SAGE publication Inc.
 Taro Yamane .(1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. 3rd Ed . New York. Harper and Row Publications.